

ОТЗИВИ

СБОРНИК В ПАМЕТ НА ПРОФЕСОР ПЕТЪР МУТАФЧИЕВ

Съставител Георги Бакалов.

2008. 6 с. Божественни
(Габр.)

С., Университетско издателство "Св. Климент Охридски", 1996. 287 стр.

Публикуваният през 1996 година сборник с материали от проведената през май 1983 година юбилейна конференция в Историческия факултет на Софийския университет "Св. Климент Охридски" се очакваше отдавна. Неговата издателска съдба кореспондира в някакво отношение с професионалната съдба на проф. Петър Мутафчиев. Силно критикуван в края на 40-те и началото на 50-те години, разпънат на кръста на обвиненията във "фашизъм, расизъм и шовинизъм", проф. Мутафчиев дълги години бе забранено име в нашата историопис. Неговите смели, неортодоксални възгледи – особено по проблемите на философията на българската средновековна история – бяха неприемливи от гледна точка на класово-партийния подход. Трудовете му бяха включени в списъците на подлежащите на конфискуване книги след 9 септември 1944 г. Оцелелите екземпляри от фондовете на депозитните библиотеки имаха нерадостната съдба на "заклучени" книги. Така и сборникът в памет на проф. Мутафчиев в продължение на 13 години поради ред обстоятелства не можа да намери пътя към своите читатели. Но, както се казва, всичко е добре, когато свършва добре. Сборникът вече е книжовен факт, издаден от най-авторитетното българско издателство за научна литература – Университетското издателство "Св. Климент Охридски", в скромно, но професионално изпълнено външно оформление, дело на известния наш художник Евгени Босяцки.

В сборника са оформени четири структурни части. В първата известни български историци – Димитър Ангелов, Христо Гандев, Кирила Възвъзова-Каратеодорова и др. студенти на проф. Мутафчиев – споделят спомени за своя учител. В думите на всички отчетливо присъства чувството на дълбоко уважение към големия професионалист, повел толкова млади хора по творческия път на историята.

Втората част включва десетина статии, посветени на различни аспекти от историописното съзидание на П. Мутафчиев. В тях учени като Димитър Ангелов, Петър Динев, Желязко Стоянов, Георги Бакалов, Васил Гюзелев, Петър Тодоров, Мария Велева и др. умело, макар и накратко се спират на най-важните възгледи на медиевиста върху българската и балканската средновековна история.

Третият дял на сборника е назван "Градиво" за биографията на Петър Мутафчиев". Той съдържа документална публикация на част от личната кореспонденция на Петър Мутафчиев.

Сборникът завършва с библиография на трудовете на П. Мутафчиев, съставена от Веселин Вълчев. Възможно е било съставителят да съкрати тази част от книгата, тъй като тя е публикувана като самостоятелно издание още през 1992 г.

Сборникът в памет на проф. Петър Мутафчиев е отраднo явление сред сравнително небогатата българска историографска литература. Могат да бъдат изтъкнати множество негови положителни страни. Ще ми се да обърна внимание на две, които според мнението ми са особено съществени.

Българската историопис измина сложен път в десетилетията след 9-ти септември 1944 г. В него определено може да се забележи еволюция от пълно господство на съветския модел на правене на история (най-характерният пример за който е "Кратък курс по история на ВКП (б)") към постепенно нормализиране на историческото творчество и утвърждаването на научната обективност като основна ценност. Много показателно за развитието на този процес е "преоткриването" на Мутафчиев. За него започва да се пише сравнително по-нашироко и неконюнктурно от края на 60-те и началото на 70-те години. Тогава започва и преиздаването на неговите трудове. Годината 1983-та – когато е проведена конференцията по повод стогодишнината от рождението на историка – е етапна в "преоткриването" на Мутафчиев. През същата година се случиха и още две историографски събития, заслужаващи интерес – студентска научна сесия, проведена в с. Боженци², и отпечатването на статия от проф. В. Гюзелев, която и до момента остава най-добрият кратък материал, написан за Мутафчиев³. След 1983 г. за Мутафчиев не може да се пише и говори по друг начин, освен като за класик на българската историческа наука. И в този смисъл сборникът е важен материален знак (макар и отложен във времето) за промяната в отношението към Мутафчиев и изобщо за промяната в българската историопис.

На второ място, като заслуга на авторите и съставителя трябва да се отбележи включването в сборника на част от личната

кореспонденция на Петър Мутафчиев. Отдавна е ясно, че епистоларният материал е важен исторически извор⁴, но въпреки това може да се желае надмогването на остатъците от позитивисткото недоверие и по-широкото използване в историографското изследване на частната кореспонденция. Понякога тя е единствен източник за наглед дребни, но съществени подробности. Един пример от съдържанието на разглеждания сборник. В писмо от 26 май 1924 г. (с. 188) Мутафчиев споменава, че известният популяризатор на историческите знания в България Иван Пастухов се надявал да види скоро проф. Петър Ников свой партиен другар. Добре известно е, че Пастухов е активен член на партията на широките социалисти. Излиза, че към 1924 г. Петър Ников е имал симпатии към социалдемократическите идеи. Една неизвестна подробност, тъй като се знае, че нечленувалият в политически партии Ников се е чувствал идейно близък до радикалдемократите.

Акцентуването върху тези два аспекта не означава подценяване на чисто познавателното значение на сборника за изучаване биографията и творческото дело на проф. Петър Мутафчиев. Този сборник заедно с работите на Васил Гюзелев и с излязлата наскоро мемоарна книга на Вера Мутафчиева⁵ образува онзи книжовен комплекс, без който по-нататъшното изучаване на Мутафчиев е невъзможно.

Николай Проданов

БЕЛЕЖКИ

¹ Тук съставителят сполучливо използва точното понятие, характерно за историческите публикации от началото на нашия век.

² **Жечева, М.** Студентска научна сесия, посветена на 100-годишнината от рождението на проф. Петър Мутафчиев. – Векове, 1983, кн. 5, с. 92–93.

³ **Гюзелев, В.** Петър Мутафчиев (1883 – 1943) – виден представител на българската буржоазна медиевистика. – Исторически преглед, 1983, кн. 2, с. 83–100.

⁴ **Георгиев, К.** Епистоларните материали като исторически извор и тяхното обнародване. – Известия на държавните архиви. Т. 13. С., 1967, с. 10–72.

⁵ **Мутафчиева, В.** Разгадавайки баща си. С., 1997.